

Remissvar- Ökad trygghet för visselblåsare (SOU 2020:38), ert diarienummer A2020/01490/ARM

Inspektionen för vård och omsorg, IVO, är positiv till att stärka visselblåsarfunktionen enligt utredningens förslag.

IVO vill framföra nedanstående synpunkter.

Övergripande synpunkter

IVO har inte något att erinra mot att myndigheten, enligt utredningens förslag, inte är utpekad som behörig myndighet inom området folkhälsa. IVO anser att utredningen redogör väl för de skäl som ligger till grund för denna bedömning samt att det ligger i linje med IVO:s uppdrag som tillsyns- och tillståndsmyndighet.

IVO bedömer att de interna rapporteringskanaler och förfarande som myndigheten, enligt utredningens förslag ska inrätta, kan innebära att det kommer att krävas ökade resurser för myndigheten. Detta i form av såväl införandekostnader som löpande kostnader. Även om utredningen menar att det inte behöver införas något nytt system för hanteringen av interna kanaler så ställer sig IVO frågande till detta utifrån frågor som rör behörigheter, gallring, GDPR och sekretess. Det är därför troligt att ökade kostnader kan komma att uppstå för myndigheten utifrån den nya skyldigheten att inrätta interna rapporteringskanaler. IVO kommer också behöva ta ställning till vilken funktion inom IVO som kan eller bör ha denna uppgift och utreda om det kan göras inom befintlig funktion. Det är därtill svårt att bedöma hur många ärenden som kan uppkomma och hur omfattande dessa utredningar kan bli. Mot denna bakgrund går det enligt IVO inte att utesluta att denna nya hantering kommer att innebära ett behov av ökade medel för myndigheten

Avsnitt 1.1 Förslag till lag (2021:000) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden

Skyddet vid information om missförhållanden i annan verksamhet som den rapporterande personen kommer i kontakt med bör vara begränsat

Enligt 2 kap. 4 § 2 förslag till lag (2021:000) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (lagförslaget) gäller skyddet för den rapporterande personen vid rapportering av information om missförhållanden som har uppstått eller som högst sannolikt kommer att uppstå i en annan verksamhet som den rapporterande personen är eller har varit i kontakt med genom sitt arbete. Utredningen redogör för att det kan handla om att en arbetstagare är anställd i ett bolag och på grund av sin anställning utför arbete hos t.ex. en kund till bolaget. Om arbetstagaren därigenom får kännedom om missförhållanden hos kunden är det fråga om en situation som avses i punkten.¹

Av ordalydelsen i föreslagen bestämmelse bedömer IVO att det eventuellt kan tolkas in sådana situationer där exempelvis en utredare eller inspektör hos IVO upptäcker missförhållanden i en verksamhet som omfattas av myndighetens tillsyn. Enligt utredningen ska de situationer som täcks av bestämmelsen tolkas extensivt. IVO vill därför framföra att myndigheten bedömer att dessa situationer inte bör omfattas av skyddet. Detta dels eftersom regleringen blir administrativt betungande, dels av de skäl som anförs i utredningen för att skyddet för rapporterande person inte ska utsträckas längre än nödvändigt, se särskilt s. 116 ff. i utredningen.

Interna rapporteringskanaler samt att särskilt upprättade rapporteringskanaler kan innebära ett sämre skydd än nuvarande reglering

Enligt lagförslaget ska skyddet vid intern rapportering som huvudregel endast gälla då personer rapporterar via interna rapporteringskanaler enligt 2 kap. 6 § lagförslaget. Vad som enligt lagförslaget avses med interna rapporteringskanaler anges i 4 kap. och exkluderar enligt IVO:s tolkning rapporteringskanaler som huvudmän inom hälso- och sjukvård och socialtjänst har för lex Maria och lex Sarah. Om detta inte är fallet anser IVO att det behöver förtydligas vad som avses med interna rapporteringskanaler i lagförslaget.

IVO kan konstatera att nuvarande reglering i 5 § lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (visselblåsarlagen), inte ställer samma formkrav för hur personer ska rapportera internt för att erhålla skydd. Av bestämmelsen framgår att skyddet för rapporterande personer enligt visselblåsarlagen gäller då arbetstagaren slår larm till arbetsgivaren eller representant för denne, eller genom att använda sig av interna rutiner för rapportering av missförhållanden. Med nu gällande ordning behöver därför personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänst som rapporterar allvarliga missförhållanden, inte själv kalkylera kring risken

¹ Ökad trygghet för visselblåsare (SOU 2020:38), s 678.

att drabbas av repressalier och rapportera detta till en särskild intern rapporteringskanal, utan endast genom att fullfölja sin rapporteringsskyldighet innefattas denne av visselblåsarlagens skydd.

IVO bedömer att den föreslagna regleringen i 2 kap. 6 § lagförslaget som innebär att skyddet för rapporterade personer som huvudregel endast ska gälla då personer, vid intern rapportering om missförhållanden, använder sig av särskilt upprättade rapporteringskanaler kan innebära ett sämre skydd än 5 § visselblåsarlagen.

Det är oklart vad som åligger myndigheten vid hantering av rapporter som inte sker via externa rapporteringskanaler

IVO bedömer att myndigheten ska ta emot externa rapporter med stöd av 2 kap. 9 § lagförslaget. Detta innebär att myndigheten under vissa förutsättningar, utöver interna rapporter, kommer att hantera rapporter som inte sker via externa rapporteringskanaler. Den rapporterade personen kommer då att omfattas av lagens skydd om förutsättningarna för det är uppfyllda.

Eftersom IVO inte är en av regeringen utsedd behörig myndighet men kan ta emot externa rapporter som inte sker via externa rapporteringskanaler enligt 2 kap. 9 § lagförslaget, konstaterar IVO att det inte framgår av utredningens förslag, vilket det gör för hantering av interna rapporter, vad som åligger myndigheten rörande hanteringen av dessa rapporter. IVO önskar ett förtydligande i denna del.

Avsnitt 1.2 Förslag till lag (2021:000) om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Av 1 kap. 6 § lagförslaget framgår att ett uppföljningsärende är ett ärende som består i att via en intern eller extern rapporteringskanal ta emot en rapport och ha kontakt med den rapporterade personen. Som framgår av avsnitt 1.1 ovan föreslår utredningen att personer som rapporterar till en myndighet som inte är behörig och som rapporterar utan att rapporteringen sker via externa rapporteringskanaler ska få skydd enligt 2 kap. 9 § lagförslaget.

Utredningen föreslår vidare ändringar i 32 kap. 3 b och 40 kap. 7 d §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Ändringarna innebär att sekretess gäller hos en myndighet i ärenden om uppföljning (jämför begreppet uppföljningsärende) och åtgärder med anledning av rapporter som kommit in till myndigheten i en extern eller intern rapporteringskanal.

Sammanfattningsvis omfattas en rapporterad person som inte rapporterar till behörig myndighet eller via externa rapporteringskanaler av skydd medan sekretess i ärende om uppföljning hos myndighet gäller rapporter som kommit in i en extern eller intern rapporteringskanal. IVO undrar om inte sekretess även ska omfatta externa rapporter som

kommer in till obehörig myndighet eller inte kommer in via externa rapporteringskanaler?
Likt 2 kap. 9 § lagförslaget. IVO önskar ett förtydligande i denna del.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Sofia Wallström. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Anna Carlström, tf. avdelningschefen Michael Philipsson, tf. avdelningschefen Anna Sundberg, avdelningschefen Marie Åberg och biträdande chefsjuristen Monica Jacobson deltagit. Juristen Caroline Täckman har varit föredragande.

Inspektionen för vård och omsorg

Sofia Wallström

Caroline Täckman